

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Pavla Bandoucha

„Apoštolští nunciové v Praze v počátečním období vlády Rudolfa II. a jejich význam pro společnost zemí Koruny české (1578-1594)“

předkládané v roce 2024 na Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

I. Stručná charakteristika práce

Záměrem kolegy Pavla Bandoucha bylo prozkoumat působení nunciů činných u císařského dvora Rudolfa II. ve vztahu ke společnosti českých zemí v období 1578-1594. Jádro jeho práce vychází především z detailního studia jejich diplomatických relací, jejichž obsah se týká uvedeného teritoria a které jsou pro uvedené období publikovány ve formě starších i novějších kritických edicí. Svůj výzkum autor rozšířil i směrem do předchozí etapy vlády císařů Ferdinanda I. a Maxmiliána II. Poslední část práce se soustřeďuje na identifikaci názorů papežských nunciů u císařského dvora na to, jak má vypadat ideální vláda panovníka. Zvláštní pozornost je v této souvislosti věnována dvěma z nich, Germanicu Malaspinovi a Cesare Specianimu, kteří ve svých pozdějších spisech zohlednili též vlastní zkušenosti s působením v českých zemích. Disertační práce je vybavena standardním poznámkovým aparátem a seznamem využitých zdrojů, který je členěn na prameny publikované ve formě edic a sekundární literaturu.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Předložená disertační práce se zabývá tématem, které je ze strany historiků zkoumáno už delší dobu. Přestože vychází z nepochybně poctivého studia editovaných historických pramenů a z adekvátní znalosti historického kontextu sledovaného období, s výjimkou poslední části většina textu disertační práce kolegy Bandoucha nepřináší k problematice působení papežských nunciů ve vztahu k českým zemím žádné zásadní nové poznatky. Kromě toho práce nemá jasně a jednoznačně formulované otázky, jejichž řešení by novým a významným způsobem přispělo k rozšíření poznání o dané problematice, nezabývá se vyjasněním terminologie, neopírá se o dostatečnou heuristiku odborné literatury, je koncepčně zbytečně rozvláčná, neucelená a zabývá se řadou otázek, které mají se sledovanou problematikou často malou nebo nejasnou souvislost, vyznačuje se výrazně deskriptivním charakterem s malým důrazem na kontextuální interpretaci a analýzu využitých pramenů.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Kolega Bandouch si jako téma své disertační práce vybral působení papežských nunciů u dvora Rudolfa II. v období 1578-1594, které je i s ohledem na existenci edic nunciaturní korespondence již delší čas zkoumáno českými i zahraničními historiky. Je patrné, že studiu edic věnoval náležitou a detailní pozornost, v tomto směru mu nelze nic vytknout. Ocenitelná je i snaha začlenit výzkum nunciů do kontextu studia církevních dějin. Velmi mě osobně mrzí, že musím konstatovat, že se však jeho disertační práci nevyhnula celá řada formálních, metodických a koncepčních nedostatků, které její odbornou úroveň jako samostatného vědeckého díla výrazným způsobem snižují.

Jako první bych zmínil absenci nezbytných formálně-obsahových částí, které jsou vždy klíčové pro zdůvodnění tvorby vědeckého díla. Sem patří vedle objasnění užívaných klíčových termínů především zhodnocení výsledků a postupů dosavadního výzkumu, z čehož pak vyplývá jednoznačné definování vědecké hypotézy. Musím přiznat, že celou dobu studia prvních částí disertace jsem přemýšlel, kdy autor konečně definuje otázky, kterými se hodlá zabývat a jejichž řešením chce přispět k rozvoji poznání dané problematiky. Poprvé jsem na určitý náznak výzkumné hypotézy narazil až na s. 220

v úvodu ke 3. části, kde autor poznamenává, že mu jde o interpretaci působení nunciů a pochopení jejich mentality, což není příliš originální téma, protože se jím zabývá a zabývala řada historiků. Ostatně i zdůvodnění vymezení časového období let 1578-1594 je uvedeno až na s. 61, a bez hlubší logiky se řídí čistě účelovým hlediskem daným stavem přístupných edic. Kolega Bandouch má sice metodický úvod začleněný jako první část své práce, jeho výklad je ovšem zbytečně rozvláčný, koncepčně roztříštěný a obsah jednotlivých kapitol často neodpovídá jejich názvům. Zjevné je to např. v kap. 1.2.2.1, která nese název „Reformace a/nebo protireformace? Církevní dějiny od Rankeho po Jedina“. Dozvíme se v něm o životě německých historiků Rankeho a Pastora, na s. 30-31 něco málo informací ke konceptu protireformace, ovšem nic k tématu reformace, pak následuje výklad o otevření Tajného vatikánského archivu odborné veřejnosti, kterým se však zabývala zbytečně detailně už předchozí kapitola, načež následuje poměrně kvalitní a zajímavý, ale nelogicky umístěný výklad o vývoji ediční metodiky nunciaturních zpráv, stručné shrnutí přínosu českých vědců k edicím těchto pramenů a nakonec deklarované zhodnocení významu Huberta Jedina pro církevní dějiny. Nikde nenajdeme nic k objasnění, kdo to vlastně byl nuncius z hlediska historického a kanonicko-právního a jak se jeho úkoly a postavení proměňovaly v čase a v kontextu rozvoje stálých diplomatických zastoupení států raného novověku. Výzkum nunciatur v době 19.-21. století je navíc zhodnocen velmi povrchně, chybí zohlednění výsledků důležitých prací historiků, kteří se problematikou nunciatur systematicky zabývali, ať už těch starších (Anton Pieper, Henry Biaudet, Konrad Repgen), nebo zcela nedávných a současných (Wolfgang Reinhard, Bernard Barbiche, Urban Fink, Guido Braun, Hillard von Thiesen, Dorota Gregorowicz).

Absence solidně podloženého metodického přístupu se odráží v nízké kvalitě interpretační úrovně, což je zjevné v dalších částech disertace tvořících její vlastní jádro. Druhá část se věnuje shrnutí poznatků o životní anabázi a působení jednotlivých nunciů u císařského dvora ve vymezeném období 1578-1594. Věcně však nepřináší nic nového, ostatně životopisy nunciů jsou velmi dobře zpracovány buď v úvodech k citovaným edicím nebo jako kvalitní hesla v *Dizionario biografico degli italiani*. Působení nunciů v kontextu celé vlády Rudolfa II. bylo pak souhrnně zhodnoceno autorem posudku v kolektivní monografii *Papežství a české země v tisíciletých dějinách*, kterou autor disertace evidentně nezná. Text této části disertace sice vychází z poměrně detailního a nepochybně náročného studia edičně přístupných zpráv nunciů, ale v zásadě jen deskriptivně a chronologicky přepisuje jejich obsah, aniž by se pokusil o nějakou kritickou reflexi a interpretačně nově koncipovanou analýzu např. průběžně se vyskytujících priorit papežské politiky, příp. jejich typologizaci. Nízká úroveň interpretace je v této kapitole zřejmá např. v kapitole 2.2, která je metodicky i věcně nedostatečným pokusem o prosopografickou analýzu. Navíc si autor nevšimnul, že téma bylo na mnohem kvalitnější úrovni již detailně a precizně zpracováno německým odborníkem Alexandrem Kollerem v studii *Einige Bemerkungen zum Karriereverlauf der päpstlichen Nuntien am Kaiserhof (1559-1655)*.

Výše uvedené nedostatky jsou patrné i v třetí části disertace. Ta sleduje podle názvu české země v kontextu působení nunciů, ovšem její vlastní obsah je zcela jiný. Zešíroka se zabývá dějinami křesťanství a jeho vztahu k světské moci, a to od působení Ježíše Krista až do 16. století, aniž by bylo zřejmé, jak to souvisí s raně novověkými nunciaturami. Asi nejvíc v této části je vnitřní nesoulad mezi názvem a obsahem patrný v kapitole 3.1.3., která nese název „Další vývoj s ohledem na území budoucích zemí Koruny české a rozvoj kanonického práva.“ Českých zemí se v ní autor dotkne jen velmi letmo v podstatě několika řádky na s. 236, 237, 239, zbytek tvoří deskriptivní výklad vývoje kanonického práva ve středověku, který recituje známé poznatky a jehož přímý vztah vůči působení nunciů v raném novověku je velmi obtížně identifikovatelný. Po kompilativním souhrnu náboženského vývoje v českých zemích ve 14.-15. století, pak autor zařazuje shrnutí působení těchto diplomatů za vlády panovníků Ferdinanda I. a Maxmiliána II., která by z pohledu celého sledovaného tématu byla vhodnější před druhou částí disertace věnované vládě Rudolfa II.. Navíc v částech věnovaných oběma

prvně uvedeným panovníkům je autor opět obsahově nedůsledný a nepřesný. Papežští vyslanci u dvora Ferdinanda I. nepůsobili pouze ve službách katolické reformy, jak naznačuje název příslušné kapitoly (s. 263), ale podporovali panovníka v jeho protireformačních záměrech, kapitola 3.2.4., nazvaná „Papežští vyslanci a Maxmilián II.“, plynule svůj výklad přenáší i do prvních let vlády Rudolfa II..

Průběžně se ve všech částech objevují nedostatky ve znalosti relevantní odborné literatury. Důležité poznatky k fakultám nunciů, kterých se autor dotýká na více místech, by mohl nalézt v 1. svazku práce Leo Mergentheima *Die quinquennalfakultäten pro foro interno*, k hodnocení postoje císaře Maxmiliána II. k náboženství a k prvním letům vlády Rudolfa II. přináší zajímavé poznatky práce španělského historika Rubéna Gonzáleze Cuervy *Maria of Austria, Holy Roman Empress (1528-1603)*, která poukazuje na mimořádný vliv císařovny Marie na oba panovníky. Vztah Rudolfa II. k papežství je stručně, ale přehledně zpracován v monografii rakouského historika Karla Vocelky *Die politische Propaganda Kaiser Rudolfs II. (1576-1612)*, zmíněné zásahy papežských nunciů do volby olomouckých biskupů zkoumal na základě svých výzkumů v Římě více než před sto lety brněnský historik a archivář Bohumil Navrátil, který výsledky publikoval ve své monografii *Biskupství Olomoucké 1576–79 a volba Stanislava Pavlovského*, zmíněné působení dominikána Felician Ninguardy v českých zemích (s. 312) prezentoval v roce 1898 ve své studii *Akten zur Reformthätigkeit Felician Ninguarda's insbesondere in Baiern und Oesterreich während der Jahre 1572 bis 1577* Karl Schellhass, působení nunciů u císařského dvora ve vztahu k českým zemím na počátku vlády Rudolfa II. podrobil rozboru autor posudku ve své studii *Nunciatura u císařského dvora v prvních letech vlády Rudolfa II. a české země*.

Nejzajímavější částí předložené disertace tak zůstává její poslední část (kap. 3.3.), v níž autor rozebírá dva spisy z pera již zmíněných nunciů Germanica Malaspiny a Cesare Speciana, v kterých se pokouší identifikovat jejich pohled na to, jak má vypadat ideální vláda panovníka, resp. jaký je z jejich pohledu správný *ragion di stato*. Oba nunciové pravděpodobně vycházeli při formulování svých názorů ze zkušenosti svého působení u císařského dvora. Autorův výklad dané problematiky ovšem vychází jen z omezených zdrojů a opomíná přitom poměrně rozsáhlý odborný diskurz, který byl historiky či politology k teoretickému konceptu *ragion di stato* veden a k němuž existuje poměrně solidní (autorem ovšem nezmíněná) odborná literatura. Samotná analýza obou spisů je redukována na pouhý zestručněný popis obsahu obou spisů, závěry, které z nich vyvozuje (s. 357, 373) jsou poměrně triviální a nepřinášejí nic zásadně nového.

Výše uvedené hodnocení mě, ač mě to osobně velmi mrzí, vede k závěru, že přes zajímavou kapitolu 3.3, která by stála za podrobnější rozpracování, předložená práce Mgr. Pavla Bandoucha jako celek nepředstavuje dostatečně kvalitní a plnohodnotné vědecké dílo, které by odpovídalo požadavkům kladeným na disertační práce, a proto ji nemůžu doporučit k obhajobě.

IV. Dotazy k obhajobě

V. Závěr

Předběžně klasifikuji předloženou disertační práci jako ~~prospěš~~ – **neprospěš**.

